

Grote dynamiek in kleinschalig ondernemerschap

J. Mevissen, L. Heuts en H. van Leenen

SAMENVATTING

Achtergrond van het onderzoek

Het verschijnsel 'zelfstandige zonder personeel' (zzp'er) spreekt tot de verbeelding. In de media worden regelmatig succesvolle, trotse, sappelende, hippe et cetera ondernemers zonder personeel ten tonele gevoerd. In vakbladen verschijnen artikelen over de snelle toename van het aantal zzp'ers en over hun kenmerken, en in beleidsnota's vraagt men zich af wat men ermee aan moet: zijn het nu ondernemers of verkapte werknemers? In deze context is het niet verwonderlijk dat ook de vraag naar voren is gebracht of het zzp-schap een mogelijkheid zou kunnen zijn voor dat deel van de beroepsbevolking dat moeilijk aan een reguliere baan kan komen. Behalve de beantwoording van deze vraag biedt ons boek "Grote dynamiek in kleinschalig ondernemerschap" ook nieuwe inzichten in het zzp-schap in het algemeen.

Wie is de zelfstandige zonder personeel?

Er bestaan verschillende definities van wie nu precies zzp'er is. Voor het onderzoek waarop deze publicatie is gebaseerd, is aangesloten bij de definitie van het CBS. Een belangrijke reden daarvoor is dat het CBS over de meest complete dataset over zzp'ers beschikt. Volgens het CBS is een zzp'er een persoon die arbeid voor eigen rekening of risico verricht in een eigen bedrijf of praktijk, of een persoon die een zelfstandig beroep uitoefent en die daarbij geen personeel in dienst heeft. In het tweede kwartaal van 2012 waren er volgens het CBS in totaal 742.000 zzp'ers. Zij onderscheiden zich op een aantal punten van de werkzame beroepsbevolking in het algemeen: zij zijn relatief vaak man, hoger opgeleid en 45-plusser, en hebben relatief vaak een tweede baan.

In de onderzoeksrapportage gaat speciale aandacht uit naar de kansen die het zelfstandig ondernemerschap zonder personeel kan bieden voor personen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hiervoor onderscheiden we drie doelgroepen: niet-westerse allochtonen, mensen van 45 jaar of ouder, en mensen met een langdurige aandoening/arbeidsgehandicapt. Van de totale groep zzp'ers was zeven procent niet-westers allochtoon, meer dan de helft 45-plusser en had bijna één op de vijf een langdurige aandoening (waarvan ongeveer de helft arbeidsgehandicapt was). Het aandeel ouderen en mensen met een arbeidsbeperking in de zzp-populatie is gelijk of groter dan hun

aandeel in de werkzame beroepsbevolking. Niet-westerse allochtonen komen in verhouding juist iets minder vaak voor binnen de zzp-populatie dan in de werkzame beroepsbevolking.

Het zzp-schap, en meer...

Een aanzienlijk deel van de zzp-populatie in Nederland is hybride zzp'er. Deze groep heeft in onze definitie van hybride naast het zzp-schap nog een of meer andere inkomstenbronnen. Dat kunnen (binnen de gebruikte dataset) zijn: een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen. Het aandeel hybride zzp'ers met een baan in loondienst ligt afhankelijk van het precieze jaar na de start als zzp'er (de jaren t+1 tot en met t+6) op 17-28 procent. Het aandeel hybride zzp'ers dat daarnaast nog een uitkering en/of AOW/pensioen heeft, is nog iets hoger (20-33%).

Het zzp-schap is niet voor altijd

Een belangrijk deel van de zzp'ers is slechts tijdelijk ondernemer. Van de totale groep startende zzp'ers in de periode 2001-2003 is na één jaar 79 procent nog steeds actief als zzp'er. Na drie jaar is nog ruim de helft van de zzp'ers actief (53%) en na vijf jaar bestaat nog 36 procent van de zzp-ondernemingen. Na zeven jaar is ruim een op de vier zzp'ers nog steeds actief. Overigens betekent de beëindiging van het zzp-schap niet altijd het einde van ondernemerschap; een deel van de gestopte zzp'ers groeit door naar ondernemer met personeel.

De overlevingskansen van oudere zzp'ers en zzp'ers met een arbeidsbeperking verschillen nauwelijks van die van andere zzp'ers. Dit wijst er mogelijk op dat het weinig voor het succes van het zzp-schap uitmaakt of iemand wel of niet tot een van deze doelgroepen behoort. Niet-westers allochtone zzp'ers hebben wel een kleinere overlevingskans dan gemiddeld. Ook de herkomstpositie van waaruit iemand als zzp'er aan de slag gaat, is van invloed op de overlevingskansen. Vooral startende zzp'ers vanuit AOW/pensioen, de bijstand of een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn minder lang actief als zzp'er.

Het zzp-schap is vaak geen vetpot

Een groot deel van de zzp'ers behaalt kort na de start geen hoog inkomen (winst uit onderneming) uit het zzp-schap. De gemiddelde winst van zzp'ers in de onderzochte jaren t+1 tot en met t+6 (t is het startjaar) lag op € 24.099. Dit is lager dan het bruto modaal inkomen, maar hoger dan het bruto minimumloon. Ongeveer de helft van de zzp'ers verdient in het jaar na de start minder dan het bruto minimumloon per jaar; circa driekwart heeft een winst uit eigen onderneming die lager is dan het bruto modaal inkomen. Daarnaast lijdt een op de vijf zzp'ers verlies in het jaar na de start.

De gemiddelde winst van zzp'ers binnen de drie doelgroepen is lager dan die van de totale zzp-populatie. Een goede vergelijking tussen enerzijds de winst uit eigen onderneming van zzp'ers en anderzijds het bruto minimumloon en het bruto modaal inkomen is echter niet mogelijk. Voor winst uit onderneming geldt immers een ander belastingtarief dan voor inkomen uit een baan in loondienst.

De lage winst van veel zzp'ers zegt bovendien niet alles over de financiële situatie van de zzp'ers. Een aanzienlijk deel van de zzp'ers heeft naast de inkomsten uit het zzp-schap ook nog andere inkomstenbronnen. In de onderzochte periode lag het aandeel zzp'ers met aanvullende inkomstenbronnen tussen de 31 procent en 46 procent. De meest voorkomende aanvullende inkomstenbronnen zijn: een baan in loondienst, AOW/pensioen en een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Naast het gegeven dat iemand zelf nog een andere inkomstenbron kan hebben, geldt voor een deel van de zzp'ers ook dat zijn of haar partner voor inkomsten kan zorgen.

Arbeidsmarktmobiliteit van zelfstandigen zonder personeel

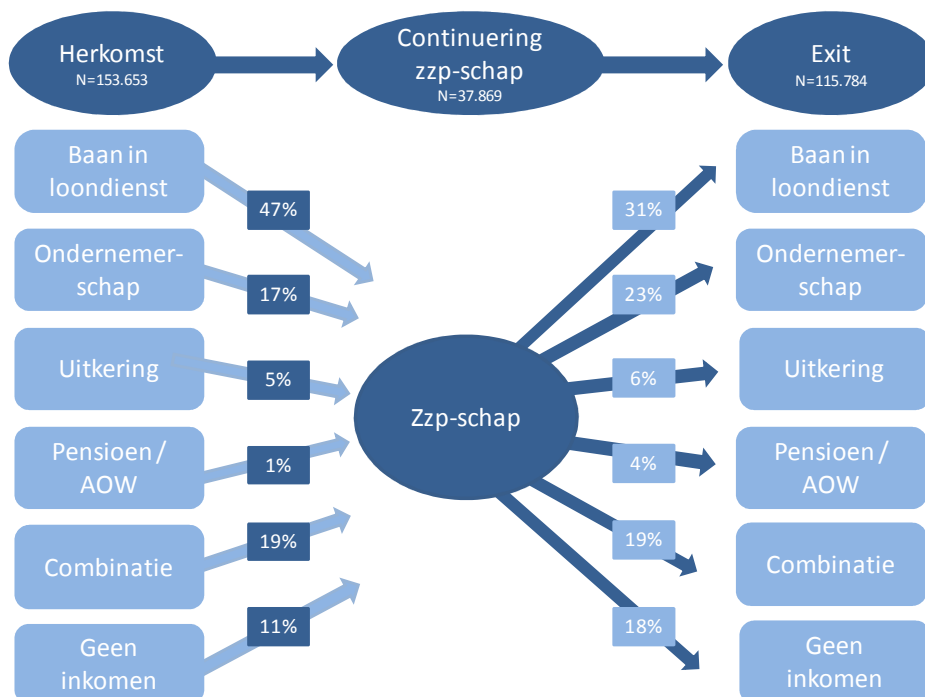
Het zzp-schap is voor velen een van de arbeidsmarktposities die men tijdelijk bezet, of een tussenfase. De vraag is dus relevant: waar komen de zzp'ers vandaan en waar gaan ze naartoe na hun periode als zzp'er?

Van de totale groep onderzochte zzp'ers is bijna de helft gestart vanuit een baan in loondienst. Daarnaast is zestien procent gestart vanuit ondernemerschap, en is negentien procent gestart vanuit een combinatie van een baan, uitkering, pensioen en/of ondernemerschap; elf procent had het jaar voor de start geen inkomen. Van de totale groep zzp'ers is vijf procent gestart vanuit een uitkeringssituatie en één procent is gestart vanuit een pensioensituatie. De arbeidsmarktpositie van waaruit niet-westerse allochtonen en ouderen aan de slag gaan als zzp'er, wijkt niet veel af van het algemene beeld.

Van alle gestarte zzp'ers is na zeven tot negen jaar nog ongeveer 25 procent actief als zzp'er. Van de gestopte zzp'ers had 31 procent na beëindiging van de zzp-activiteiten een baan in loondienst. Bijna een kwart (dus ruim zes procent van alle gestarte zzp'ers) heeft inmiddels personeel aangenomen. Van de gestopte zzp'ers is zes procent in een uitkeringspositie terechtgekomen, vier procent in een pensioensituatie, en achttien procent heeft geen inkomen meer. Figuur 1 op de volgende pagina geeft een beeld van de geïnventariseerde stromen op de arbeidsmarkt.

Ongeveer twee derde van de personen die gestart zijn als zzp'er, is zeven tot negen jaar na de start nog steeds actief op de arbeidsmarkt door continuering van het zzp-schap, doordat men uitgegroeid is naar ondernemerschap met personeel of omdat men in loondienst is gaan werken.

Figuur 1 Herkomst en uitstroombestemmingen van de totale groep zzp'ers

Bron: RegioPlan, 2013

Het zzp-schap als springplank?

Zzp-schap blijkt voor twee op de vijf uitkeringsgerechtigden die als zzp'er aan de slag zijn gegaan, een goede manier te zijn om een actieve positie op de arbeidsmarkt te verwerven (of te behouden): 23 procent is aan het eind van de onderzochte periode nog actief als zzp'er, negen procent is na het zzp-schap in loondienst gaan werken en acht procent is ondernemer met personeel geworden. Ouderen en mensen met een arbeidsbeperking die vanuit een uitkering zijn gestart, nemen na beëindiging van het zzp-schap minder vaak dan gemiddeld een betere arbeidsmarktpositie in.

Uitdagingen en ondersteuning van zelfstandigen zonder personeel

Personen die aan de slag willen gaan als zzp'er, kunnen in de (op)startfase met tal van uitdagingen te maken krijgen die hun start bemoeilijken of zelfs onmogelijk maken. Eenmaal gestart kunnen zzp'ers verschillende knelpunten ervaren die hun overlevingskansen negatief beïnvloeden. Goede advisering en ondersteuning stelt hen beter in staat om als zzp'er aan de slag te gaan en kan hun overlevingskansen als zzp'er vergroten.

Bedrijfsvoeringsaspecten zoals de financiële administratie en de belastingaangifte, evenals aspecten die betrekking hebben op acquisitie, blijken voor circa de helft van de zzp'ers knelpunten te zijn die men bij de start ervaart. Leden van de drie doelgroepen hebben bij de start als zzp'er met

ongeveer dezelfde problemen te maken als zzp'ers in het algemeen; alleen de frequentie waarin zij deze problemen ondervinden, ligt hoger. De herkomstpositie van waaruit een zzp'er start is echter van grotere invloed op het type en de omvang van knelpunten bij de start dan het gegeven of iemand tot een van de drie doelgroepen behoort.

Hoewel er in Nederland vele typen organisaties zijn die startende ondernemers en/of zzp'ers ondersteunen, blijken zzp'ers ondersteuning juist veelal in een informele hoek te zoeken: bij familie, vrienden, kennissen en/of collega-ondernemers. Voor specifieke uitdagingen als het bijhouden van de eigen financiële administratie en het doen van de belastingaangifte wordt vaak ondersteuning gezocht bij officiële instanties.

Een op de drie zzp'ers maakt, wanneer men problemen ervaart in de startfase, geen gebruik van ondersteuning. Een deel van hen vond het lastig om geschikte informatie en ondersteuning te vinden en/of te achterhalen bij welke organisatie zij daarvoor terecht konden.

Het onderzoek waarop de voorgaande samenvatting is gebaseerd is gebaseerd op een secundaire statistische analyse op Sociaal Statistische Bestanden van het CBS, waarbij startende zelfstandigen in de jaren 2001, 2002 en 2003 gedurende respectievelijk zeven, acht en negen jaar gevolgd zijn. Deze analyses zijn aangevuld met een literatuuronderzoek, expertinterviews en een enquête en interviews onder zzp'ers. Het onderzoek werd volledig mogelijk gemaakt door Instituut Gak.

J. Mevissen, L. Heuts en H. van Leenen

Grote dynamiek in kleinschalig ondernemerschap. De kansen van zzp-schap, in het bijzonder voor doelgroepen met afstand tot de arbeidsmarkt.

Boom/Lemma, Den Haag, 2013

ISBN: 978-90-5931-970-7

Het boek kan besteld worden in de boekhandel of via de website van Uitgeverij Boom Lemma (www.boomlemma.nl).